

DET PSYKOLOGISKE KANDIDATSPECIALE – IMELLEM TEORI, METODER OG DIAGNOSER

Af Thomas Szulevicz¹, Peter Clement Lund² & Rolf Lyneborg Lund^{3,4}

På baggrund af det danske censorkorps i psykologis samlede specialedatabase i perioden 2014-2019 analyseres i denne artikel mere end 4000 problembeskrivelser til psykologiske kandidatspecialer.

I artiklen argumenteres for, at psykologien som forskningsfelt i tiltagende grad er blevet mere ateoretisk, mere kvantitativt orienteret og mere diagnostisk orienteret. Disse tendenser analyseres og diskuteres i relation til de 4000 specialebeskrivelser med udgangspunkt i et mixed methods-design. På baggrund af analysen konkluderes bl.a., at psykologistuderende i vid udstrækning refererer til (meta)teoretiske positioner i deres problembeskrivelser, at psykologistuderende meget klart foretrækker kvalitative metoder, og at der er relativt store forskelle imellem universiteterne, i forhold til hvor meget de psykologistuderende refererer til diagnostiske kategorier.

Nøgleord: Kandidatspeciale, universitetspædagogik, teori, metoder

1. Indledning

I en debatartikel i Dagbladet Information 3. marts 2020 argumenterer Sølve Storm Falkenberg på baggrund af sit kandidatspeciale i psykologi om diskurser for det heteroseksuelle forhold for, at psykologien har brug for et normkritisk fokus i forhold til køn, krop og seksualitet. Falkenberg argumenterer bl.a. for, at en del af den aktuelle parterapeutiske praksis og forståelse baserer sig på nogle pseudovidenskabelige og stærkt stereotype kønsforestillinger. Hun beskriver videre, hvordan der er brug for en mere kritisk og forskningsbaseret tilgang til parterapi, som skrotter forsimplede og ikke-videnskabelige forståelser af krop, køn og seksualitet, og som ikke på problematisk vis reproducerer patriarkalske magtstrukturer (Falkenberg, 2020). Falkenbergs artikel er interessant, fordi den rejser kritiske spørgsmål til par-

---

1 Cand.psych., ph.d.

2 Cand.scient.soc.

3 Cand.scient.soc, ph.d.

4 Corresponding (thoszu@hum.aau.dk).

terapeutisk praksis. Men den er ligeledes interessant, fordi den er skrevet på baggrund af et psykologisk kandidatspeciale. Og i denne artikel ønsker vi netop at sætte fokus på det psykologiske kandidatspeciale. Som vi ser med Falkenbergs debatartikel, kan kandidatspecialer påkalde sig opmærksomhed, fordi de frembringer væsentlig psykologfaglig viden, og fordi de repræsenterer en vigtig del af enhver psykologs psykologfaglige dannelsesproces. Imidlertid er specialerne også interessante, fordi de kan fortælle noget aktuelt om vores hjemlige psykologiuddannelser – og samtidig noget mere alment om psykologien som disciplin.

Generelt er der offentlig adgang til en lang række data om psykologiuddannelsernes relevans, om dimittendernes ledighed, om de studerendes karaktergennemsnit, om antallet af konfrontationstimer på uddannelserne, om uddannelsernes forskningsdækning osv. I forhold til psykologiuddannelsernes *indholdsmæssige* udvikling og forskelligartede faglige profiler har vi imidlertid ganske lidt viden. Dette vil vi søge at råde en smule bod på i denne artikel. Med udgangspunkt i det danske censorkorps i psykologis⁵ samlede specialedatabase i perioden 2014-2019 analyserer vi i denne artikel alle indleverede problemformuleringer og opgavebeskrivelser fra de seks danske universiteter, som dækkes af det landsdækkende censorkorps for psykologi. Det drejer sig om Københavns Universitet, Aarhus Universitet, Aalborg Universitet og Syddansk Universitet, som er de fire universiteter, som uddanner psykologer med titlen cand.psych. Herudover dækker censorkorpset ligeledes RUC's og DPU's uddannelser med psykologi.

Artiklens empiri udgøres af i alt 4830 opgavebeskrivelser og opgavetitler kronologisk fordelt fra 2014 og frem til sommeren 2019, og herudover fordelt på de respektive universiteter. Vi har således at gøre med et ganske unikt datamateriale, som giver et enestående indblik i, hvilke temaer og problemstillinger danske psykologistuderende har skrevet specialer om inden for den seneste årrække.

Artiklen indledes med en kort introduktion til det psykologiske kandidatspeciale og aktuelle universitetspædagogiske forhold af relevans for kandidatspecialerne. Herefter beskrives artiklens metodiske udgangspunkt, hvorpå artiklens resultater analyseres og diskuteres. Det konkluderes bl.a., at psykologistuderende i vid udstrækning refererer til (meta)teoretiske positioner i deres problembeskrivelser, at psykologistuderende meget klart foretrækker kvalitative metoder, og at der er relativt store forskelle imellem universiteterne, i forhold til hvor meget de psykologistuderende refererer til diagnostiske kategorier.

---

5 Tak til formandskabet for det psykologiske censorkorps for at stille datamateriale til rådighed.

2. Det psykologiske kandidatspeciale

Kandidatspecialet spiller en afgørende rolle for den specialestuderende selv, men også i den akademiske kultur. For kandidatens vedkommende afslutter specialet uddannelsen og bygger videre bro til arbejdslivet. I den akademiske kultur har specialet, ud over at være afslutningen på den studerendes uddannelse, ligeledes repræsenteret nogle af de ultimative akademiske dyder i form af selvstændighed, kritisk refleksion og faglig fordybelse. På mange punkter har der skullet være en nærmest romantisk skær over specialeprocessen, hvor specialet har stået som kulminationen på uddannelsen, og hvor den studerende frit og selvstændigt har haft mulighed for at forfølge sine personlige og faglige interesser. Omvendt har specialet også været omgærdet med nærmest mytologisk ærefrygt og respekt (Thøgersen & Dybdal, 2020), og vi kender alle til begreber som ”evighedsstuderende” og ”specialesumpen”, hvor den specialestuderende enten har været evigheder om at færdiggøre specialet, eller hvor det sidste punktum slet og ret aldrig blev sat.

Uddannelsespolitisk kom der i løbet af 2000’erne fokus på, hvordan de lange specialeforløb påvirkede den gennemsnitlige studietid, hvilket var en af grundene til, at der kom øget opmærksomhed omkring mulighederne for reduktion i den gennemsnitligt normerede studietid. Dette fokus førte i 2013 til indførelsen af fremdriftsreformen, hvis primære funktion var at reducere studieforsinkelser på universitetsuddannelserne. For specialeforløbene indebærer fremdriftsreformen en betydelig reduktion i den gennemsnitligt anvendte tid på specialerne, og i dag skrives hovedparten af de danske kandidatspeciale på mellem fire og seks måneder. Samlet set førte fremdriftsreformen således til en tidsmæssig homogenisering af specialeprocessen, som har resulteret i, at studerende i dag anvender mindre tid på det samlede specialeforløb, og hvor studerende på tværs af universiteterne anvender mere eller mindre lige lang tid på specialeforløbene (Thøgersen & Dybdal, 2020).

Ud over fremdriftsreformen har specialeforholdene ligeledes været under indflydelse af indførelsen af 7-trinsskalaen i 2007, som oven i Bologna-processen havde til formål at sikre global sammenlignelighed og mobilitet, som bl.a. skulle opnås igennem en ændring og forsimpning af læringsmålene (Jensen, 2018). Fra 2000’erne har vi således været vidne til en intensiveret tids- og rammemæssig styring af kandidatspecialet. Oven i denne styring har vi set et øget fokus på universitetsuddannelsernes erhvervmæssige relevans, og i den sammenhæng de studerendes ”employability”. Denne optagethed af employability ses både på universiteternes direktioner, eftersom de studerendes beskæftigelsesgrad har betydning for, om uddannelserne dimensioneres, men de studerende ser ligeledes ud til i stigende grad at være optagede af, hvordan de finder relevant beskæftigelse efter endt uddannelse. Dette kommer bl.a. til udtryk igennem øget opmærksomhed på CV-opbygning og ved, at de studerende generelt synes at have mere opmærksomhed på at gennemføre studierne på normeret tid (Nordentoft, Jensen, & Bengtsen, 2020).

Endelig tyder det ligeledes på, at studerende i stigende grad overvejer, hvordan specialet strategisk kan anvendes til at opnå relevant beskæftigelse, og at de studerende, i en vis udstrækning, tænker strategisk i forhold til speciale-emnevalg og i forhold til eksterne samarbejder omkring specialet.

Matthiesen og Wegener (2019) beskriver en oplevet tendens blandt eksaminatorer og censorer til, at de psykologiske fagspecialer generelt er blevet for defensive og tilpassede med henblik på at leve op til studieordningernes læringsmål. Konsekvensen bliver, at specialerne på eksemplarisk vis honorerer læringsmålene i studieordningerne, mens de imidlertid mindre ofte bliver originale eller innovative i deres analyser, diskussioner og konklusioner.

Ud over de homogeniserede og forkortede specialerammevilkår har hele universitetssektoren over de seneste år været udsat for markante besparelser med forringede undervisnings- og vejledningsnormer til følge. Disse forhold har naturligvis også påvirket specialeprocessen, hvor studerende i mange tilfælde har fået mindre vejledning, og hvor vejledere har oplevet at have mindre tid til at løfte undervisnings- og vejledningsopgaverne. Psykologiuddannelserne er tilmed indplaceret på det laveste uddannelsestaxameter, hvilket i praksis betyder, at der bevilges (alt for) få midler til at drive uddannelserne – til trods for at store dele af den psykologiske forskning er ganske omkostningstung, samt at uddannelserne indeholder ressourcekrævende, professionsrettede undervisningsmoduler.

Hvis vi kigger på tabel 1, kan det imidlertid konstateres, at karaktergennemsnittene på de psykologiske kandidatspecialer, på trods af besparelser og fremdriftsreform, fortsat ligger ganske pænt (se i bunden af litteraturlisten for links til karakterstatistikken).

Universitet	KU3	AU	AAU	SDU	DPU	RUC
2015	9,6	9,2	8,8	8,9	8,8	Ikke opgivet
2016	9,6	8,9	9,6	9,5	8,7	8,64
2017	9,8	8,9	9,6	8,7	9,5	8,14
2018	9,5	9,2	9,6	9,8	Ikke opgivet	8,09
2019	9,7	9,3	-	9,1	9,1	Ikke opgivet

Tabel 1. Karaktergennemsnit på kandidatspecialer på de uddannelser, som dækkes af det danske censorkorps for psykologi.

Alle disse ovenstående betragtninger er velkendte, men i denne artikel vil vi forsøge at diskutere nogle indholdsmæssige og tematiske dimensioner knyttet til specialerne. Med adgang til samtlige opgavebeskrivelser og problemformuleringer fra 2014-2019 fra de seks uddannelser, som dækkes af censorkorpset i psykologi, mener vi at være i besiddelse af et meget interessant datamateriale, som både fortæller os noget om, hvilke emner psykologistu-

derende på tværs af de seks universiteter er optagede af, men som i lige så høj grad fortæller en interessant psykologfaglig samtidshistorie. Generelt har der forskningsmæssigt været forsket en del i universitetspædagogiske spørgsmål relateret til specialer (se eksempelvis Jensen & Bengtsen, 2011; Jensen, 2018). Til gengæld har der været relativt lille interesse for specialers indholdsmæssige karakter: "[...] Masters dissertations have attracted far less scholarly attention than Ph.D. theses despite their distinctive character and the worldwide proliferation of taught masters programmes" (Anderson, Day & McLaughlin, 2008, p. 33). Psykologien er som både professions- og forskningsområde ekstremt mangefacetteret, hvilket bl.a. afspejler sig i, at psykologiuddannelserne i Danmark er placeret på henholdsvis humanistiske, sundhedsfaglige og samfundsfaglige fakulteter. Psykologien består ligeledes af en lang række discipliner, som kan indplaceres på et kontinuum fra de almen- til de anvendelsespsykologiske. Teoretisk og videnskabsteoretisk er psykologien ligeledes præget af meget stor mangfoldighed, ligesom den psykologiske forskning metodisk dækker hele spektret af kvalitative og kvantitative forskningstilgange. Tematisk er psykologien også ekstremt vidt-favnende og kan bredt set siges at dække alle aspekter knyttet til menneskelivets psykiske processer. Denne mangfoldighed kommer til udtryk på arbejdsmarkedet, hvor psykologer er efterspurgt, og udfylder jobfunktioner på tværs af det private og offentlige arbejdsmarked. Mangfoldigheden kommer ligeledes til udtryk forskningsmæssigt, hvor der i dag findes et utal af psykologiske forskningstidsskrifter, ligesom den også kommer til udtryk igennem en indre faglig fragmentering og konkurrerende paradigmatisk tilgange på tværs af psykologien (Brinkmann, 2012).

Psykologiens store mangfoldighed til trods konkluderer Flis og Eck (2018) i en større bibliometrisk analyse af globale udviklingstendenser i den psykologiske forskning, at psykologisk forskning er ganske homogen. De argumenterer for, at psykologien på overfladen er meget forskelligartet med alle sine subdiscipliner og forskellige anvendelsesområder. Men reelt gemmer der sig bag det mangfoldige ydre en altoverskyggende metodologisk konsensus om valid og god forskning, som ensretter psykologien. Flis og Ecks' påstand kan naturligvis diskuteres. Ikke desto mindre vil vi i denne artikel bl.a. forfølge Flis og Ecks' påstande om en homogeniseret psykologi ved at undersøge, om en sådan homogenisering ser ud til at gøre sig gældende på tværs af de psykologiske kandidatspecialer. Herudover er vi i artiklen optagede af, hvad psykologistuderende teoretisk orienterer sig imod, hvordan de metodisk arbejder, og hvad de tematisk er interesserede i. De studerendes tematiske optagethed er umulig at afdække fuldstændigt på baggrund af vores empiriske materiale, men vi har valgt at undersøge, i hvilket omfang diagnostiske kategorier fremgår af censordatabasen. Hermed afdækker vi naturligvis langt fra alle de temaer, som psykologistuderende interesserer sig for. Men ud fra en betragtning om, at psykologien i stigende grad

forholder sig til diagnoser, finder vi det interessant at dykke nærmere ned i mønstre og tendenser i psykologistuderendes interesser for diagnoser.

Før vi analyserer og diskuterer ovenstående, vil vi beskrive artiklens metodiske udgangspunkt.

3. Metode

Som nævnt er det empiriske materiale, som denne artikel bygger på, unikt. Vi har fået adgang til opgavetitler og opgavebeskrivelser for alle specialer fra de danske psykologiuddannelser fra 2014 til 2019. Dette resulterede i 4830 specialer i alt, som vi igennem flere trin har sorteret, og kategoriseret, hovedsageligt vha. en simpel og eksplorativ ”sentiment analysis” (Wang, et al., 2016). Indledningsvist har det været nødvendigt at reducere beskrivelserne til ét sprog, i dette tilfælde dansk, da det er, hvad størstedelen af specialerne er skrevet på. Kodning og sortering er foregået i STATA og Python. Ved hjælp heraf har vi fjernet de specialer, hvor titlen og beskrivelsen var på andet end dansk, via en sproggenkendelsesalgoritme (Shuyo, 2010) og frasorteret 735 specialer, herunder 445 på engelsk, 254 på norsk og 91 på andre sprog. Ud over dette blev der også frasorteret specialer, hvor der manglede titler og/eller beskrivelser, eller hvor disse var irrelevante. Her kan nævnes, at der eksempelvis var specialer med beskrivelser og titler som ”Titel kommer senere” eller ”Emne under udarbejdelse”. Der blev identificeret 55 specialer af denne type, som blev frasorteret. Efter denne procedure var det resterende antal specialer i samlet på 4040, der til at begynde med kunne kategoriseres efter uddannelsessted:

Universitet	AAU	AU	SDU	RUC	KU	DPU	Total
Antal	326	1013	263	388	978	1072	4040

Tabel 1. Samlet fordeling af specialer i censordatabasen.

Der er væsentlige forskelle i antallet af specialer fra de forskellige institutioner, og der er flere årsager hertil. En del af forskellene kan forklares ud fra mængden af studerende på de forskellige uddannelser; således er der flere dimittender på KU, AU og DPU. Derudover skyldes det relativt lave antal specialer fra SDU formentlig, at der først er begyndt at blive uddannet kandidater herfra i 2015. Den sidste årsag til forskellene viser også en af de første problematikker med det tilgængelige datamateriale, navnlig at mængden af beskrivende tekst om specialer fra AAU og SDU har været mangelfuld, hvorfor vi har været nødt til at frasortere en del af disse. Når det gælder specialer fra AAU, er en af årsagerne muligvis, at beskrivelserne i censordatabasen ikke er opdaterede siden begyndelsen af specialeforløbet. Til gen-

gæld er der mere udførlige beskrivelser at finde om specialerne via AAU's projektbibliotek, men disse er på engelsk og er derfor fravalgt.

Formålet med at bruge den eksplorative sentiment analysis har været at identificere mønstre og kategorier på tværs af specialerne og dermed give nogle deskriptive optegnelser af dem. I forlængelse af vores sentiment analysis har vi også udført mere kvalitative læsninger og kategoriseringer af udtræk fra vores data. Disse to elementer er foregået i en iterativ proces, hvor vi er gået frem og tilbage, for trinvist at reducere kompleksiteten og indfange så mange af specialerne som muligt i forskellige kategoriseringer. At anvende sentiment analysis er en form for text mining, hvor vi søger efter termer, begreber, ord og andre identifikationsmarkører i teksten til hvert speciale for på den måde at kategorisere dem ift. forskellige klassifikationer. Efter den første frasortering efter sprog og manglende beskrivelser har vi forsøgt at kategorisere de resterende 4040 specialer efter forskellige tematikker, som eksempelvis: Hvilken teoretisk position arbejdes der ud fra i specialet? Er specialet teoretisk eller empirisk? Anvender specialet kvalitativ eller kvantitativ metode? Dette er gjort ved at opsætte bestemte søgekriterier, der finder specifikke termer og identifikationsmarkører i specialernes titler eller opgavebeskrivelser.

Helt specifikt er dette blevet gjort ved at søge efter bestemte termer og ord i alle specialerne, hvormed vi har udledt informationer med relevans for de tre beskrevne tendenser. Eksempelvis er arbejdet med at kategorisere specialer via deres brug af metoder blevet gjort ved indledningsvist at søge efter begreber eller termer, som omhandler specifikke metoder. For at identificere kvantitative specialer har vi således søgt efter ord som "kvantitativ", "regression", "statistisk" osv. Herefter har vi kigget de identificerede problembeskrivelser igennem for at vurdere, om der var flere relevante termer at inddrage i søgningen. Disse er blevet tilføjet, og antallet af kategoriserede specialer er steget. Lignende procedurer er blevet udført for kvalitative specialer, hvor termerne i stedet har været søgeord som "kvalitative", "interview", "observation" osv. Igen er der blevet lavet et udtræk af de først identificerede specialer, hvor vi har fundet flere relevante søgetermer – disse er blevet inddraget i søgningen, og processen er blevet gentaget. Denne iterative proces er fortsat, indtil mængden af identificerede specialer er stoppet med at stige ved tilføjelsen af relevante ord. På samme måde er de forskellige metoder indfanget, og vi er endt med de metoder, der findes i tabel 4. Når det kommer til spørgsmålet vedrørende de studerendes teoretiske og videnskabsteoretiske ståsteder, har vi på lignende vis søgt efter specifikke termer og ord, der relaterer sig til bestemte teoretiske positioner. Her har den samme iterative proces gjort sig gældende, hvor vi indledningsvist har søgt efter en række positioner. I første gennemsøgning fandt vi en lille procentdel på omkring 15 %. Vi har herefter lavet kvalitative gennemgange af udtræk af både de identificerede og ikke-identificerede specialer for at finde flere relevante termer. Denne proces er fortsat, indtil vi er nået et mætningspunkt, og vi ikke har

kunnet kategorisere flere specialer ved at tilføje flere termer. Ved netop både at undersøge de kategoriserede og ikke-kategoriserede specialer har vi, efter al sandsynlighed, højnet mængden af identificerede specialer. Vi er nået frem til de teoretiske positioner, der kan ses i tabel 2. Det kan her ses, at vi har kategoriseret 30,32 % af specialerne. Her er det værd at bemærke, at det umiddelbart kan virke lavt, men samtidig skal man have in mente, at de 30,32 %, vi har indfanget, er af hele den relevante population. Det vil sige, at såfremt vi skal tale om repræsentativiteten af vores undersøgelse, kan 30,32 % siges at udgøre et stort udsnit af den samlede population på de 4040 specialer. Med andre ord ville dette svare til at lave en survey-undersøgelse af 30,32 % af den danske befolkning, hvilket ville overstige ethvert krav om repræsentativitet, og således kan vi, med al sandsynlighed, generalisere til de resterende specialer – ment på den måde, at der ville være lignende tendenser at se iblandt de ikke-identificerede specialer. Der er således ingen umiddelbar grund til at tro, at de 47,57 % af specialerne, vi ikke har kunnet kategorisere inden for en bestemt metode, skulle fordele sig anderledes end de specialer, vi har kunnet kategorisere. Det er således væsentligt, at vi har indfanget store dele af den samlede befolkning, og i relation til de ovenstående fremskrevne tendenser er antallet af identificerede specialer i sig selv interessant. Eftersom vi er optagede af studerendes metodiske og teoretiske orienteringer, er det værdifuldt at undersøge, hvor mange af de 4040 specialer vi har adgang til, der rent faktisk *er* kvantitative eller rent faktisk eksplicit forholder sig til en teoretisk position.

Den sidste tendens vi har forsøgt at identificere, omhandler de studerendes optagethed af diagnostiske kategorier i specialerne, og her har processen været styret af den danske oversættelse af ICD-10-manualen. Specialerne er således blevet gennemløbet i tre runder og slået sammen. I første runde er der blevet søgt i manualens ”specifikke kategorier” ud fra den hierarkiske inddeling, manualen er opbygget efter. Dvs. at den første søgning ledte efter de specifikke diagnoser i undergrupperne (hermed ment de diagnoser, der er identificeret ud fra de(t) sidste 1-2 numre i navnet. Eksempelvis ”**F60.2 Dys-social personlighedsstruktur**”; her vil vores sentiment analysis identificere ordene markeret med fed og kategorisere specialet efter den hovedgruppe, hvortil diagnosen hører, der hedder ”**F60-69 Forstyrrelser og forandringer af personlighedsstruktur og adfærd**”⁴. I denne første søgning blev de fleste af de identificerede specialer med fokus på diagnoser indfanget. I den følgende iteration er der blevet søgt efter termer i hovedgruppen, dvs. at hvis vi holder os til ovenstående eksempel, ville det være **F60 Specifikke forstyrrelser af personlighedsstrukturen**, der ville blive identificeret. Såfremt et speciale indeholdt en af disse termer, ville det også blive føjet til den overordnede kategori, vi har kaldt personlighedsforstyrrelser. Denne proces har i alt identificeret 32,45 % af specialerne.

3.1. Metodiske forbehold

Vi må nødvendigvis også forholde os til begrænsningerne i vores datamateriale og i vores måde at arbejde med det på. Som det er blevet nævnt, har vi ikke information om alle specialerne, da visse beskrivelser er mangelfulde, og andre ikke er dansksprogede. I forhold til de mangelfulde beskrivelser kan vi intet stille op, da vi ikke kan trække informationer ud af censordatabasen om specialer, hvor opgavetitlen og opgavebeskrivelsen ikke indeholder mere end nogle få ord, såsom ”Titel kommer senere” og/eller ”Emne under udarbejdelse”. Her vil vi igen vende tilbage til det tidligere fremførte argument om, at et sample på over 30 % af den samlede population er ret højt, og at der derfor ikke er nogen grund til at tro, at disse specialer skulle afvige voldsomt i form og indhold fra de kategoriserede – dog med forbehold for at der kan være forskelle, som vi simpelthen ikke kan indfange. Derudover vil der nødvendigvis være specialer, som vi ikke indfanger i denne artikel, hvis de ikke er relevante for det, vi undersøger. Når det gælder teoretiske positioner, vil de ikke-kategoriserede specialer således være en blanding af mangelfulde beskrivelser og specialer, der ikke åbenlyst forholder sig til en teoretisk position.

Herudover kan det diskuteres, hvor meget vi kan konkludere på baggrund af vores datamateriale, der som beskrevet består af relativt korte og varierende beskrivelser af specialerne. Vi må også erkende, at det kan være svært at sige noget specifikt om udviklingen af de psykologiske specialer, da det tilgængelige datamateriale kun strækker sig fra 2014 til 2019. Derudover kan det siges, at sentiment analysis er et brugbart værktøj til denne type data, men der vil også være visse begrænsninger. Eksempelvis kan vi have overset væsentlige termer, der havde relateret sig til de kategorier, vi forsøger at identificere, ligesom der kan være specialer, hvor mindre eller større stavefejl i titler eller beskrivelser også vil umuliggøre, at vi kan kategorisere dem. Endelig skal vi selvfølgelig være varsomme med at konkludere for ensidigt på baggrund af datamaterialet, da vi jo ikke er lykkedes med at kategorisere alle specialer.

Med disse forbehold in mente vil vi dog stadig argumentere for, at vi med denne tilgang og det tilgængelige datamateriale kan få et indblik i psykologistuderendes specialer, der ikke kan opnås på andre måder. De metoder, vi har anvendt, har til formål, på et deskriptivt niveau, at skitsere nogle af de tendenser, vi finder væsentlige ved de psykologistuderendes specialer. Ved at studere indholdet af disse specialer kan vi således opnå et indblik i og en viden om, hvad der karakteriserer de psykologiske kandidatspecialer.

4. Analyse

I dette afsnit vil vi præsentere nogle af resultaterne fra censordatabasen og i samme ombæring diskutere resultaterne i forhold til artiklens tre fokusområder: 1) Hvilke (meta)teorier orienterer de psykologistuderende sig imod, 2) hvilke metodiske præferencer har de, 3) hvordan fylder diagnostiske kategorier i specialerne?

4.1. Hvilke (meta)teorier orienterer de psykologistuderende sig imod?

Med ovennævnte forbehold in mente er empirien fra censordatabasen interessant i forhold til at belyse (meta)teoretiske orienteringer i specialerne, da den både kan bruges til at afgøre, om og hvordan psykologistuderende eksplicit nævner (meta)teoretiske orienteringer i specialerne, og til at belyse eventuelle forskelle universiteterne imellem.

I tabellen nedenfor er den procentvise forekomst af forskellige teoretiske perspektiver, som nævnes i censordatabasen, angivet. Vi har søgt med udgangspunkt i nogle af de mest anvendte og toneangivende (meta)teoretiske positioner inden for psykologien. Vi har forsøgt at krydstjekke med udgangspunkt i censordatabasen, men vi kan naturligvis alligevel have overset nogle positioner. Rationalet bag søgeordene har været, at de i videst muligt omfang skulle kunne indfange angivne anvendte (meta)teoretiske positioner i speciallet. I nogle tilfælde er der i censordatabasen tale om en ganske kort tekst, som eksempelvis denne: ”Genstand: Følelser Teori: psykoanalyse og meditation. Metode: kvalitativ, eklektisk. Humanvidenskab.” I andre tilfælde er der tale om mere detaljerede beskrivelser, som fx ses i denne:

”På baggrund af en borderlinepatient diskuteres begrebet om psykisk repræsentation og ikke-repræsentation inden for psykoanalysen. Udsigelseskraften af psykoanalytiske teorier, som beskriver (borderline)tilstande karakteriseret ved fravær af psykisk repræsentation, diskuteres i forhold til casen, hvilket suppleres med et fokus på meningsbærende tilstande og symptomer, såsom fantasier og perversioner, som kan betragtes som havende rod i repræsentationer eller forestillingsindhold. På denne baggrund diskuteres udsigelseskraften og betydningen et fokus på hhv. fravær eller tilstedeværelse af repræsentationer. Specialet er psykoanalytisk med særlig inspiration fra fransk psykoanalyse.”

Retning	Antal	%
Socialkonstruktionisme	75	1,86
Virksomhedsteori	10	0,25
Psykoanalyse	10	0,25
Kritisk psykologi	317	7,85
Poststrukturalisme	148	3,66
Humanistisk	17	0,42
Kognitiv	315	7,80
Sociokulturel	28	0,69
Situeret læring	21	0,52
Dialektisk materialisme	4	0,10
Fænomenologi	134	3,32
Eksistentialisme	11	0,27
Socialkonstruktivism	21	0,52
Positivism	1	0,02
Realisme	20	0,50
Hermeneutik	64	1,58
Kulturpsykologi	23	0,57
Selvpsykologi	8	0,20
Ontologisk/epistemologisk	10	0,25
Andet	2,803	69,38

Tabel 2. (Meta)teoretiske positioner.

Som det fremgår af tabellen, angives en eksplicit teoretisk eller videnskabs-teoretisk position i lidt mere end 30 % af specialerne, mens der ikke angives en bestemt teoretisk eller metateoretisk position, eller hvor det ikke er lykkedes os at identificere en sådan, i ca. 70 % af specialerne. Herudover har vi i en anden søgestreng eksplicit søgt på brug af ordet ”teoretisk”, som nævnes i 14 % (svarende til 566) af specialerne. Hermed kan vi have indfanget nogle specialer, som ikke bekender sig til en eksplicit (meta)teoretisk position, men som alligevel nævner en eksplicit teoretisk bevidsthed i censordatabasen. At der ikke eksplicit nævnes (meta)teoretiske positioner i 70 % af specialeproblemstillingerne i censordatabasen, kan naturligvis ikke tolkes som udtryk for, at de pågældende specialer er ateoretiske, eller at (meta)teoretiske overvejelser ikke fylder i specialerne. Til gengæld er fordelingen interessant ift. at se på, hvilke (meta)teoretiske positioner som eksplicit nævnes i censordatabasen. Og her er ”kritisk psykologi” topscorer, hvor 7,85 % (317 specialer) af alle specialer på den ene eller anden måde nævner et kritisk psykologisk perspektiv i problembeskrivelsen. På andenpladsen finder vi ”kognitiv” med 7,80 %, svarende til 315 specialer, mens ”poststrukturalisme” indtager en tredjeplads ved at blive nævnt i 3,66 % (svarende til 148 specialer) tilfælde i censordatabasen.

Herudover er det interessant at undersøge, om der er forskelle i de beskrevne (meta)teoretiske positioner på tværs af universiteterne. I tabel 3 nedenfor fremgår fordelingen på de respektive universiteter samt hvor stor pro-

centandel den pågældende (meta)teoretiske position udgør af det samlede antal specialer i censordatabasen på det pågældende universitet. Eksempelvis fremgår det, at der i 27 specialer på KU indgår ”socialkonstruktionisme”, hvilket svarer til 2,77 % af specialerne fra KU.

Metateoretisk retning	AAU	AU	SDU	RUC	KU	DPU
Socialkonstruktionisme %	0 0,00	5 0,49	0 0,00	11 2,84	27 2,77	32 2,98
Virksomhedsteori %	0 0,00	3 0,30	0 0,00	0 0,00	2 0,20	5 0,47
Psykoanalyse %	0 0,00	1 0,10	0 0,00	0 0,00	9 0,92	0 0,00
Kritisk psykologi %	1 0,31	1 0,10	0 0,00	30 7,73	35 3,59	250 23,30
Poststrukturalisme %	0 0,00	2 0,20	0 0,00	19 4,90	23 2,36	104 9,69
Humanistisk %	1 0,31	4 0,39	0 0,00	2 0,52	2 0,20	8 0,75
Kognitiv %	8 2,46	140 13,79	12 4,56	1 0,26	137 14,04	17 1,58
Sociokulturel %	1 0,31	4 0,39	0 0,00	0 0,00	15 1,54	8 0,75
Situeret læring %	0 0,00	1 0,10	0 0,00	1 0,26	1 0,10	18 1,68
Dialektisk materialisme %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	4 0,37
Fænomenologi %	5 1,54	21 2,07	2 0,76	10 2,58	61 6,25	35 3,26
Eksistentialisme %	0 0,00	3 0,30	1 0,38	0 0,00	6 0,61	1 0,09
Socialkonstruktivisme %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	3 0,77	6 0,61	12 1,12
Positivism %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	1 0,09
Realisme %	0 0,00	2 0,20	0 0,00	1 0,26	1 0,10	16 1,49
Hermeneutik %	1 0,31	2 0,20	0 0,00	8 2,06	21 2,15	32 2,98
Kulturpsykologi %	0 0,00	2 0,20	0 0,00	0 0,00	11 1,13	10 0,93
Selvpsykologi %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	1 0,26	5 0,51	2 0,19
Andet %	308 94,7	822 80,99	248 94,3	296 76,29	611 62,60	518 48,28
Onto./epi. %	0 0,00	2 0,20	0 0,00	5 1,29	3 0,31	0 0,00
Total	325	1,015	263	388	976	1,073

Tabel 3. (Meta)teoretiske positioner og deres procentandele på universitetsniveau.

Af tabel 3 kan vi ligeledes se, at det kun er lykkedes at identificere en (meta)teoretisk position i 5 % af specialerne fra hhv. SDU og AAU, hvilket selvfølgelig er meget lavt. På RUC er det tilsvarende antal på ca. 15 %, mens det for AU og KU er henholdsvis 20 % og 40 %. På DPU nævnes en eller flere

(meta)teoretiske positioner i mere end halvdelen af tilfældene. Materialet giver os indikationer på nogle tendenser vedrørende brugen af (meta)teori i specialer på psykologiuddannelserne.

For det første ser der ud til at være nogle teoretiske mønstre og tendenser på de forskellige universiteter, hvilket formentlig kan tilskrives en blanding af rekrutteringsmønstre, forskningsmiljøer og traditioner. Eksempelvis ser kritisk psykologi ud til at stå meget stærkt på DPU, hvor kritisk psykologi eksplicit nævnes i næsten en fjerdedel af alle problemformuleringer. Herudover ser kritisk psykologi ligeledes ud til at stå relativt stærkt på RUC og KU. Mange studerende arbejder med kognitive traditioner på hhv. AU og KU. Poststrukturalisme ser ligeledes ud til at være udbredt blandt DPU-studerende, mens fænomenologiske perspektiver ser ud til at spille en relativt betydelig rolle på KU. Det ville være interessant at undersøge flere tendenser samt opnå eventuel be- eller afkræftelse af ovenstående tendenser, såfremt vores datamateriale havde muliggjort at identificere flere (meta)teoretiske positioner i empirien. I den sammenhæng er det i øvrigt interessant, at ”behaviorisme” ikke nævnes i et eneste af de 4040 identificerede specialer i databasen. At der er meget tydelige mønstre i anvendelsen af bestemte (meta)teoretiske perspektiver på et bestemt universitet, kan på den ene side indikere en stærk teoretisk bevidsthed. Omvendt kan det imidlertid også tolkes som udtryk for en vis rutinemæssig anvendelse af bestemte teoretiske perspektiver snarere end et omhyggeligt og bevidst valg af teoretisk reference-ramme.

For det andet vidner datamaterialet om, at psykologistuderende generelt arbejder med teori, og at teoretiske positioner bliver brugt som strukturerings- og organiseringsprincip i specialer. Om (meta)teoriene så bruges rituelt eller substantielt, giver censordatabasen os imidlertid ikke mulighed for at udtale os om. Dog indikerer de pæne karaktergennemsnit en vis tilfredshed i censorkorpset.

4.1.1. Diskuterende perspektivering af de studerendes (meta)teoretiske orienteringer

De studerendes (meta)teoretiske orienteringer er interessante at forholde sig til, fordi de peger på nogle mønstre på tværs af universiteterne, og fordi det basalt set er interessant at vide, hvilke teoretiske positioner de studerende anvender. Men de studerendes (meta)teoretiske orienteringer er ligeledes væsentlige at diskutere op imod nogle generelle udviklingstendenser inden for psykologien som disciplin. I den sammenhæng vil vi forholde os til en kritik af psykologien om, at teori og videnskabsteori generelt tillægges mindre og mindre betydning.

Påstanden om, at teori og videnskabsteori generelt fylder mindre i psykologien, kommer, som minimum, fra to forskellige udgangspunkter. For det første fremføres argumentet i kølvandet på den såkaldte replikationskrise i psykologi (og andre empiriske videnskaber), som går på, at forskere har van-

skeligt ved at replikere resultater fra ét laboratorium til et andet (se bl.a. Muthukrishna & Heinrich, 2019). Ifølge Muthukrishna og Heinrich (2019) er dele af den psykologiske forskning omfattet af replikationskrisen, fordi den generelt mangler en teoretisk ramme (theoretical framework). Hermed er der for stor risiko for, at hypotesegenereringen i forskningsprojekterne bliver for tilfældig eller ”commonsensical”, hvilket ifølge Muthukrishna og Heinrich gør det vanskeligere at reproducere resultaterne.

For det andet fremføres argumentet om, at psykologien har bevæget sig i en mere ateoretisk retning, fra en mere almen- og psykologihistorisk position, med repræsentanter som eksempelvis Teo (2005), Stam (2010), Danziger (2013) samt Valsiner (2012; 2019). Her er de overordnede kritikpunkter, at psykologien har dedikeret sig til den empiriske vending, hvilket har ført til, at teoretiske og metateoretiske diskussioner og perspektiver er blevet nedprioriteret. Denne tendens benævnes i dele af litteraturen som ”methodolatry” (Gao, 2014), som er udtryk for en metodefetichisme, æstetisering af data samt generel overprioritering af metodiske spørgsmål. Det vil altså sige, at en stor del af den nutidige forskning, i stedet for udvikling og applikation af teorier, i højere grad prioriterer fokus på metoder samt indsamling og bearbejdning af data. Det betyder selvsagt ikke, at den pågældende forskning ikke refererer til teori, men at den fylder stadig mindre. Videre går en del af kritikken på, at denne bevægelse kan tilskrives, at psykologien i stigende grad har forladt sine humanvidenskabelige rødder. Endelig peges der ofte på, at de tiltagende krav om ekstern finansiering af forskning har presset den teoretiske bevidsthed og opmærksomhed i psykologien yderligere, da forskningsfondene sjældent efterspørger udfoldede teoretiske perspektiver i forskningsprojekterne.

Adams og Buetow (2014) har argumenteret for, at teori generelt spiller en aftagende rolle i psykologiske specialer og afhandlinger. Adams og Buetow beskriver, at den vigende teoriinteresse blandt studerende for det første skyldes, at der generelt er kommet et langt større fokus på metoder, og at metodiske afsnit opleves som mere væsentlige end de teoretiske. For det andet fremhæves, at teori ofte opleves virkelighedsfjernt, irrelevant og som noget ”der skal overstås, før man kan komme til det egentlige”. Og i denne sammenhæng er det egentlige empirien, som for mange psykologistuderende ligeledes ofte associeres med praksis.

For det tredje fremhæves, at en del studerende nedprioriterer de teoretiske aspekter, fordi de simpelthen finder teorien for tung og vanskelig. Så enten behandles den vanskelige teori igennem letfordøjelige, sekundære teorifremstillinger, eller også reduceres teorien til korte afsnit. Hermed kan de teoretiske afsnit i mange tilfælde siges at antage en nærmest rituel karakter, hvor en eller flere teoretiske tilgange anvendes i opgaven, men hvor teorien sjældent inkorporeres eller behandles substantielt.

Adams og Buetows (2014) pointe er, at studerende naturligvis ikke alene kan ansvarliggøres for deres ”reluctance with theory”, men at den teoretiske

modvilje også skyldes både universitetspædagogiske omstændigheder og generelle udviklingstendenser i det psykologiske forskningsfelt.

Vi kan med udgangspunkt i dennes artikels empiri ikke afgøre, om de danske psykologiske kandidatspecialer er blevet mere ateoretiske. Men det er meget sandsynligt, at de forringede vejledningsnormer på universiteterne og generelle forskningsmæssige udviklingstendenser inden for psykologien er med til at nedtone de studerendes (meta)teoretiske opmærksomhed og fokus.

4.2. Hvilke metodiske præferencer har de psykologistuderende?

Vi undersøgte problembeskrivelserne og problemformuleringerne i censordatabasen for metodiske præferencer ved at anvende de søgetermer, som kan aflæses i tabel 4 nedenfor. I den sammenhæng lykkedes det os at identificere over halvdelen af specialerne i censordatabasen.

Metode	Antal	%
Mixed	59	1,46
Kvalitativ	1,208	29,90
Kvantitativ	89	2,20
Sys. review	77	1,91
Teoretisk	566	14,01
Diskurs	119	2,95
Uspecificeret	1,922	47,57

Tabel 4. Angivne metoder.

En tolkning af det relativt høje antal af metodemæssige angivelser i datamaterialet sammenlignet med antallet af (meta)teoretiske positioner kunne være, at det er udtryk for, at metodiske positioneringer og angivelser antages at være mere væsentlige end teoretiske. Vi kan med andre ord se en tendens til, at de studerende i problemformuleringerne mere eksplicit forholder sig til metode end teori.

Herudover må det altoverskyggende fund i relation til de studerendes metodiske præferencer siges at være, at næsten 30 % (1208 specialer i alt) af alle specialer i censordatabasen refererer til, at der bliver arbejdet med kvalitative metoder i specialet. Det tilsvarende antal for kvantitative metoder er 89 specialer (svarende til 2,2 %). Knap 3 % af specialerne angiver at anvende diskursanalyse, hvilket ligeledes er en kvalitativ tilgang, mens 1,46 % angiver at anvende mixed methods-tilgange, og systematiske reviews angives i knap 2 % af beskrivelserne.

Så imens psykologien forskningsmæssigt overvejende er kvantitativt orienteret (Roberts & Castell, 2016), indikerer vores datamateriale tydeligt, at den stik modsatte tendens gør sig gældende i kandidatspecialerne, hvor de psykologistuderende meget klart foretrækker at arbejde kvalitativt.

På mange punkter er det overraskende, at der skrives så relativt få specialer, som anvender kvantitative metoder. Det skal dog tilføjes, at der synes at være vækst i antallet af specialer, som arbejder med metaanalyser og systematiske reviews, ligesom der i de ikke-metodeidentificerede specialer selvfølgelig kan gemme sig specialer, som arbejder henholdsvis kvantitativt og kvalitativt. Dermed er der helt sikkert også flere end henholdsvis 30 % af specialerne, som anvender kvalitative metoder, ligesom der tilsvarende også er flere end 2 % af specialerne, som arbejder kvantitativt. Som nævnt tidligere vil vores sample-størrelse på over 30 % tyde på, at vi ville finde sammenlignelige resultater i de specialer, vi ikke har kunnet kategorisere.

Den klare konklusion er således, at der er tydelig diskrepans mellem psykologistuderendes metodepræferencer og de fremherskende kvantitative metodetendenser i psykologien som forskningsfelt. Denne diskrepans kan der være flere forklaringer på. Eksempelvis argumenterer Counsell, Cribbie og Harlow (2016) for, at den kvantitative skoling af psykologer og psykologiske forskere generelt er for ringe. En anden forklaring er, at det muligvis intuitivt er lettere for studerende at foretage en kvalitativ undersøgelse. Herudover kan der være tidsmæssige udfordringer knyttet til at kunne nå at gennemføre en kvantitativ undersøgelse på et specialesemester. Endeligt kan fremhæves, at der i Danmark generelt har været en stærk og anerkendt kvalitativ forskningstradition, som formentlig også har indflydelse på de psykologistuderendes metodevalg.

I nedenstående tabel 5 fremgår fordelingen på de respektive universiteter.

	AAU	AU	SDU	RUC	KU	DPU
Mixed	2	11	0	5	20	21
%	0,62	1,08	0,00	1,29	2,05	1,96
Kvalitativ	37	136	23	89	316	607
%	11,38	13,40	8,75	22,94	32,38	56,57
Kvantitativ	8	30	3	2	37	9
%	2,46	2,96	1,14	0,52	3,79	0,84
Sysreview	1	47	10	0	18	1
%	0,31	4,63	3,80	0,00	1,84	0,09
Teoretisk	24	225	7	18	240	52
%	7,38	22,17	2,66	4,64	24,59	4,85
Diskurs	5	12	1	28	34	39
%	1,54	1,18	0,38	7,22	3,48	3,63
Uspecificeret	248	554	219	246	311	344
%	76,31	54,58	83,27	63,40	31,86	32,06

Tabel 5. Metode fordelt på universiteter.

Mest iøjnefaldende er forholdet mellem kvalitative og kvantitative projekter på DPU, hvor 56,57 % (i alt 607 specialer) nævner ”kvalitativ” i problem-beskrivelsen, mens kun 0,84 % (ni specialer) nævner ”kvantitativ”. På tværs af alle universiteterne er KU topscorer med 3,79 % (i alt 37 specialer) af det

samlede antal specialer i databasen, som angiver at arbejde med kvantitative metoder.

På både KU og AU indgår ”teoretisk” i beskrivelsen i databasen i næsten en fjerdedel af alle beskrivelser, hvilket kan indikere, at det teoretiske speciale, som ikke er empirisk funderet, fortsat har en betragtelig udbredelse.

Herudover er det interessant at hæfte sig ved det forhold, at relativt flest AU-studerende bekender sig til systematiske reviews i problembeskrivelsen, at forholdsmæssigt flest RUC-studerende arbejder med diskursbegrebet, samt at relativt få specialestuderende arbejder med en mixed methods-tilgang, hvilket dog nok kan tilskrives tidsaspektet. Dermed er det væsentligste fund uden tvivl, at specialerne i overvejende grad er kvalitative og ikke kvantitative, hvormed de psykologiske specialer metodisk adskiller sig fra størstedelen af den publicerede psykologiske forskning. Vi kan med udgangspunkt i censordatabasen ligeledes konkludere, at forholdsmæssigt flere studerende angiver metodisk frem for teoretisk orientering i deres opgavebeskrivelser og problemformuleringer.

4.2.1. Diskuterende perspektivering af de studerendes metodiske præferencer

Det er interessant at betragte de studerendes kvalitative metodepræferencer ud fra en psykologihistorisk vinkel. Karpatschof (2006) beskriver, hvordan psykologien er født som metodologisk bastard, som fra sin begyndelse som empirisk videnskab i 1800-tallet ”... har kombineret en naturvidenskabelig stræben efter eksakt måling af objektive størrelser med en kvalitativ undersøgelse af oplevelsesmæssige fænomener” (Karpatschof, 2006, p. 39).

Karpatschof beskriver videre, at det psykologiske forskningsideal frem til 1960’erne var udpræget positivistisk og kvantitativt. Imidlertid udbredtes fra midten af 1960’erne en positivismekritik, som afstedkom en opblomstring i anvendelsen af kvalitative metoder. Der var igennem mange år skyttegravs-krig mellem de kvalitative og kvantitative metodetilhængere, men Karpatschof konkluderer, at krigen er blevet afløst af en gensidig accept og anerkendelse af, at både kvantitative og kvalitative metoder har legitimitet og er nødvendige i psykologisk forskning, og at det er forskningsspørgsmålene, der afgør metoderne. Fra 1960’erne og frem opstod også langt flere anerkendte publiceringskanaler til kvalitativ forskning.

På trods af den udbredte anerkendelse af kvalitative metoder i psykologisk forskning peger Michell (2003) imidlertid på, at psykologien fortsat er præget af, hvad han betegner som et ”kvantitativt imperativ”, hvilket betyder, at kvalitative forskere i vid udstrækning er ekskluderet fra mainstream-psykologien. I den sammenhæng peger eksempelvis Schäfer og Schwarz (2019) på, at effektstørrelser er blevet den psykologiske forsknings primære valuta, ligesom Riley et al. (2019) beskriver, at mange forskningsråd er gennemsyrede af en kvantitativ logik, som gør det vanskeligt at hjemtage projektmidler for rent kvalitative forskningsprojekter.

Flis og Eck (2018) inddeler i deres historiografiske analyse psykologiske forskere i korrelationister eller eksperimentaler og levner dermed kvalitative forskere en marginal rolle i deres kortlægning af psykologisk forskning. Den kvalitative forsknings relativt marginale rolle understøttes af, at kun under 10 % af indekserede forskningsartikler i psykologiske tidsskrifter baserer sig på kvalitative metoder, og at disse artikler typisk udkommer i anvendelsesorienterede og mere tværfagligt orienterede journals (Roberts & Castell, 2016). Så overordnet kan vi konkludere, at den kvalitative forskning samlet har opnået en vis legitimitet i psykologisk forskning, men at den kvantitative forskning fortsat i markant grad dominerer psykologisk forskning. Dermed er det også interessant at spørge, hvorfor vi tilsyneladende ser den modsatte tendens blandt de psykologistuderende. Skyldes det strukturelle vilkår vedrørende rammer for specialeskrivningen og undervisningen i kvantitative metoder på universiteterne? Skyldes det, at mange studerende ikke ønsker en karrierevej på universiteterne, og at de således ikke er optagede af publicerings- og fundingmuligheder? Eller skyldes det, at de studerende vælger specialeemner, som bedst lader sig belyse kvalitativt? Der kan også være tale om nationale og kulturelle forskelle. Eksempelvis beskriver Rubin, Bell og McClelland (2018), hvordan amerikanske psykologistuderende generelt er skeptiske over for de kvalitative metoders subjektive beskaffenhed. Samme skepsis ser således ikke ud til på samme måde at gøre sig gældende blandt de danske psykologistuderende.

4.3. *Hvor optagede er psykologistuderende af diagnoser?*

Før vi præsenterer resultaterne fra vores empiriske materiale, vil vi begrunde, hvorfor vi har fundet det relevant at undersøge de psykologistuderendes optagethed af diagnoser.

Whitehead (2019) beskriver, hvordan han siden tiårsalderen har spist æbler med en primær bevidsthed om, at æblet gjorde ham sundere, og at det således ikke var den smagsmæssige oplevelse, men derimod den sundhedsmæssige gevinst, han gik efter, når han spiste æbler. Whitehead bruger det som eksempel på en altoverskyggende tendens til, at vi i stigende grad forstår hverdagsfænomener ud fra en sundhedsoptimerende eller sygdomsfremmende optik. Samlet beskriver Whitehead denne tendens som udtryk for en medikalisering af hverdagslivet, som er beskrevet af flere, heriblandt Conrad (2005, 2007), der uddyber, hvordan denne proces omhandler identifikationen af et problem og dets efterfølgende beskrivelse eller forståelse gennem et medicinsk vokabularium eller gennem en medicinsk intervention. Denne proces er således intensiveret, siden den blev beskrevet første gang af Illich (1977), og som Conrad beskriver, er medikaliseringen nu ikke blot drevet af den medicinske videnskab, men også kommercielle interesser, og fordi vi som individer er blevet *forbrugere* af medicinsk behandling. Denne tendens er ligeledes blevet udfoldet af Brinkmann og Petersen (2015), som beskriver, hvorledes visse elementer af vores samtid er underlagt en diagnosekultur,

hvori vi forstår flere og flere ting igennem diagnostiske termer. Vi bruger simpelthen diagnoser i en stigende grad til at forstå os selv og verden omkring os, og som Brinkmann (2014) har argumenteret for, fylder det diagnostiske sprog mere i vores måde at tale om og forstå lidelse på. Spørgsmålet, der er interessant for os, er dermed, i hvor høj grad vi kan se denne udvikling i de psykologstuderendes specialer. Hvor optagede er de af diagnoser? Enten i form af kritik af disse eller i form af anvendelse af specifikke diagnoser osv. Samlet refererer 32,45 % (svarende til 1311 specialer) af de specialestudende i problembeskrivelsen i censordatabasen til en diagnostisk kategori fra ICD-10, hvilket kan aflæses i nedenstående tabel 6. Det betyder omvendt også, at 67,55 % (svarende til 2729 specialer) ikke refererer til en diagnostisk kategori i deres problembeskrivelse. På den baggrund kan vi forsigtigt tillade os at konkludere, at psykologistuderende måske nok er optagede af diagnoser, men at de også ser ud til at interessere sig for en lang række ikke-diagnostiske psykologfaglige emner.

ICD-10	Antal	%
Organiske lidelser	83	2,05
Misbrug	37	0,92
Psykose	163	4,03
Affektive lidelser	169	4,18
Nervøs/stress	312	7,72
Adfærdsforstyrrelser	151	3,74
Personlighedsforstyrrelser	120	2,97
Udviklingsforstyrrelser	131	3,24
Sorg	145	3,59
Andet	2,729	67,55

Tabel 6. Angivne diagnoser.

Markant flest studerende (7,72 %) skriver om nervøse og stressrelaterede tilstande, hvortil hører angst og belastningsreaktioner (angst, fobier, panikangst, OCD, PTSD, krisetilstande). Herefter følger affektive lidelser (4,18 %), som omhandler mani, depression og bipolare sindslidelser, mens ca. 4 % af de studerende skriver om psykotiske tilstande. Knap 4 % af de studerende nævner adfærdsforstyrrelser, som for langt de fleste specialers vedkommende drejer sig om ADHD.

En del af specialerne forholder sig kritisk til diagnosernes betydning, som det eksempelvis ses af nedenstående problembeskrivelse:

Jeg ønsker med mit speciale at belyse de seneste års eksplosion af ADHD-diagnoser til børn ud fra en nuanceret vinkel gennem integrationen af psykologi og historie. Flere psykologer har de seneste år kritiseret de

ensidigt naturvidenskabelige diagnose-metoder, og jeg vil gennem bl.a. en historisk-samfundsfaglig analyse af behandlingen af ”problembørnene” (nok primært i det 20. århundrede) søge at belyse andre forhold, man må have for øje, når man putter børn i disse kasser.

Andre specialer forholder sig til psykologiske behandlingsmuligheder ift. diagnoser, som det kan ses i nedenstående eksempel ift. angstproblemstillinger:

En undersøgelse af forældreinddragelse i det manualbaserede Cool Kids-program, ud fra en udviklingspsykopatologisk udviklingsforståelse af angst og en kognitiv tilgang til angstbehandling af børn. I undersøgelsen inddrages eksisterende empiriske studier relateret til angstforskning.

Vi har ikke systematisk undersøgt forholdet mellem diagnoseskeptiske og mere diagnoseaffirmative tilgange, men begge positioner synes at være bredt repræsenterede i samlet i de udtræk, vi har lavet af de kategoriserede specialer.

Hvis vi bevæger os ned på fordelingen af diagnosetyper på de respektive universiteter, kan vi af tabel 7 se, at der samlet ser ud til at være mindst interesse for de specifikke diagnoser på RUC og DPU, hvor hhv. omkring 15 og 18 % af specialebeskrivelserne i censordatabasen indeholder referencer til specifikke diagnoser. Om der er en sammenhæng mellem, at netop disse universiteter ikke uddanner cand.psych'ere, kan vi ikke konkludere, men det kunne indikere, at de fire øvrige universiteter – ikke overraskende – har en mere klinisk psykologisk profil. Af samme tabel fremgår det, ganske bemærkelsesværdigt, at næsten halvdelen (i alt 494 specialer) af problembeskrivelserne fra AU refererer til specifikke diagnoser i problemskrivelsen. De tilsvarende procentsatser for AAU, SDU og KU er hhv. 30,46 %, 39,54 % og 31,68 %. For de fire cand.psych.-rettede uddannelser refereres der således i ca. 30-50 % af problembeskrivelserne til specifikke diagnoser, hvilket vidner om en ganske betydelig optagethed af diagnoser og diagnostiske spørgsmål og problemstillinger.

Diagnose	AAU	AU	SDU	RUC	KU	DPU
Organiske lidelser	9	24	7	0	32	11
%	2,77	2,36	2,66	0,00	3,28	1,03
Misbrug	1	13	3	2	3	15
%	0,31	1,28	1,14	0,52	0,31	1,40
Psykose	10	64	9	9	46	25
%	3,08	6,31	3,42	2,32	4,71	2,33
Affektive lidelser	11	67	7	7	55	22
%	3,38	6,60	2,66	1,80	5,64	2,05
Nervøs/stress	22	127	28	17	72	46
%	6,77	12,51	10,65	4,38	7,38	4,29
Adfærdsforstyrrelser	9	63	14	4	51	10
%	2,77	6,21	5,32	1,03	5,23	0,93
Personlighedsforstyrrelser	12	54	17	1	32	4
%	3,69	5,32	6,46	0,26	3,28	0,37
Udviklingsforstyrrelser	9	38	11	8	26	39
%	2,77	3,74	4,18	2,06	2,66	3,63
Sorg	16	46	8	9	41	25
%	4,92	4,53	3,04	2,32	4,20	2,33
Andet	226	519	159	331	618	876
%	69,54	51,13	60,46	85,31	63,32	81,64

Tabel 7. Diagnosefordeling fordelt på universitet.

Af samme tabel kan vi se, hvor meget de respektive diagnosekategorier fylder ud af det samlede antal problembeskrivelser på det pågældende universitet.

Her kan vi eksempelvis se, at der skrives ganske få specialer om personlighedsforstyrrelser på RUC og DPU. Vi kan også se, at over 12 % og 10 % af de samlede identificerede specialer på hhv. AU og SDU refererer til nervøse og stressrelaterede tilstande. De øvrige universiteter ligger også højt på dette område, men dog forholdsmæssigt lavere end AU og SDU. Det kunne være interessant at undersøge historiske udviklingstendenser i de studerendes interesse for diagnoser. I den sammenhæng kunne det undersøges, om der er tendenser/modeluner i de studerendes interesser for diagnoser, og/eller at de studerendes interesser for et bestemt fænomen kan forklares med udgangspunkt i stærke undervisnings- og forskningsmiljøer. Samlet kan vi konkludere, at en relativt stor andel af de psykologiske specialer behandler diagnoser som et fremtrædende tema. Vi kan ligeledes konstatere, at en del specialer forholder sig kritisk til diagnoser, mens mange andre omvendt er optagede af behandlingsmuligheder, klinisk praksis, ætiologi, prævalens, komorbiditet osv.

5. Diskuterende konklusion

Vi har i denne artikel analyseret 4040 specialeproblembeskrivelser fra censorkorpset i psykologis database. Det empiriske materiale har givet os mulighed for *indholdsmæssigt* at analysere, hvad specialestuderende i psykologi skriver kandidatspecialer om. Denne analyse er både interessant fra et universitetspædagogisk perspektiv på psykologiuddannelser, men analysen

er også interessant, fordi den kan holdes op imod bredere tendenser i det psykologiske forskningsfelt.

Vi har berørt, hvordan psykologistuderende orienterer sig teoretisk, metodisk og tematisk i deres specialer. Det har vi dels gjort, fordi det i sig selv er nogle relevante forhold at undersøge i et studerendes specialeskrivning, men vi har også fokuseret på disse forhold, da de, efter vores overbevisning, kan bruges til at spejle og diskutere nogle bredere tendenser inden for psykologien som disciplin og forskningsfelt.

På baggrund af vores datamateriale er det vanskeligt at konkludere, noget entydigt om kandidatspecialernes (meta)teoretiske orienteringer. Vi kan se, at der i vidt omfang bliver angivet (meta)teoretiske overvejelser i problembeskrivelserne. Men om disse behandles primært rituelt eller substantielt i specialerne, har vi ikke mulighed for at konkludere på. Men i takt med mindre tid til specialeskrivning og generelt øget praksis- og metodefokus er det vigtigt at insistere på og værne om en stærk teoretisk og analytisk bevidsthed hos de psykologistuderende. En sådan bevidsthed er både væsentlig for psykologien som disciplin, men i lige så høj grad for kommende praktiserende psykologer.

Vi kunne meget klart konkludere, at psykologistuderende foretrækker at arbejde kvalitativt frem for kvantitativt. Denne tendens står i skarp kontrast til psykologien som forskningsfelt. Noget af diskrepansen kan formentlig forklares universitetspædagogisk og strukturelt i form af mindre tid til vejledning, men også at mange studerende ikke ønsker en akademisk karriere på universiteterne, og at mange derfor hverken er optagede af funding eller publicering. Endeligt kan de studerendes tilbøjelighed til at arbejde kvalitativt frem for kvantitativt måske også forklares ud fra, at de i deres specialer vælger forskningsproblemstillinger og spørgsmål, som i højere grad inviterer til kvalitative metoder.

Vi undersøgte de psykologistuderendes fokus på diagnostiske spørgsmål, hvor det blev tydeligt, at danske psykologistuderende har stor interesse for at beskæftige sig med og diskutere psykologiske implikationer og praksis knyttet til de diagnostiske kategorier. Og på den baggrund kan vi tydeligt iagttage en klar klinisk og sundhedspsykologisk interesse på tværs af specialerne.

Vi refererede tidligere i artiklen til Flis og Ecks' (2018) kritik af, at psykologisk forskning er blevet relativt ensrettet og tilbøjelig til at prioritere kvantitativ forskning og generelt at være mindre optaget af teoretiske og videnskabsteoretiske spørgsmål. Uden at kunne tale om en decideret ensretning, kan man dog sige, at de psykologistuderende meget tydeligt foretrækker at arbejde med kvalitative metoder i deres speciale, og at de således adskiller sig fra hovedparten af den publicerede psykologiske forskning. Vi kan ikke konkludere, om de studerendes specialer er blevet mere eller mindre teoretiske, men vi kan identificere nogle interessante teoretiske tendenser omkring de studerendes (meta)teoretiske præferencer og på tværs af universiteterne, som det kunne være interessant at dykke yderligere ned i.

Vi mener, at datamaterialet fra denne artikel peger på væsentlige aktuelle, indholdsmæssige og relevante universitetspædagogiske aspekter knyttet til psykologien som forsknings- og praksisfelt. Censordatabasen rummer således en interessant samtidshistorisk vinkel på psykologien, og vores forhåbning er at fortsætte denne forskning i årene fremover, således at vi også kan identificere udviklingstendenser i de psykologistuderendes specialeskrivning over tid.

REFERENCER

- Adams, P.J., & Buetow, S. (2014). The place of theory in assembling the central argument for a thesis or dissertation. *Theory & Psychology*, 24(1), 93-110. <https://doi.org/10.1177/0959354313517523>
- Anderson, C., Day, K., & McLaughlin, P. (2008). Student perspectives on the dissertation process in a Master's degree concerned with professional practice. *Studies in Continuing Education*, 30(1), 33-49. <https://doi.org/10.1080/01580370701841531>
- Brinkmann, S. (2014). "Languages of Suffering". *Theory & Psychology* 24(5), 630-48. <https://doi.org/10.1177/0959354314531523>
- Brinkmann, S. (2012). Truslen fra fortiden: Om psykologiens nye kritiske historiografi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 49(8), 753-758.
- Brinkmann, S., & Petersen, A. (2015). *Diagnoser – Perspektiver, kritik og diskussion*. Aarhus: Forlaget Klim.
- Conrad, P. (2005). "The Shifting Engines of Medicalization". *Journal of Health and Social Behavior*, 46, 3-14. <https://doi.org/10.1177/002214650504600102>
- Conrad, P. (2007). *The Medicalization of Society: On the Transformation of Human Conditions into Treatable Disorders*. 1st Ed. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Counsell, A., Cribbie, R.A., & Harlow, L.L. (2016). Increasing literacy in quantitative methods: The key to the future of canadian psychology. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 57(3), 193-201. <https://doi.org/10.1037/cap0000056>
- Danziger, K. (2013). Psychology and its history. *Theory & Psychology*, 23(6), 829-839. <https://doi.org/10.1177/0959354313502746>
- Falkenberg, S.S. (2020). Parterapeuter, der går ukritisk til kønsroller, fastholder patriarkalske magtstrukturer. Debatartikel i *Dagbladet Information*, 04.03.2020. Tilgået 27.04.2020 på: <https://www.information.dk/debat/2020/03/parterapeuter-gaar-ukritisk-koensroller-fastholder-patriarkalske-magtstrukturer>
- Flis, I., & van Eck, N.J. (2018). Framing psychology as a discipline (1950-1999). A large-scale term co-occurrence analysis of scientific literature in psychology. *History of Psychology*, 21(4), 334-362.
- Gao Z. (2014) Methodologism/Methodological Imperative. In: T. Teo (Eds.), *Encyclopedia of Critical Psychology*. New York, NY: Springer. <https://doi.org/10.1037/hop0000067>
- Illich, I. (1977). "Medical Nemesis: The Expropriation of Health". *Social Forces* 55(3), 830-32. <https://doi.org/10.1097/00004010-197700000-00017>
- Jensen, T.W. (2018). *Det danske universitetspeciale. Topografi, tekster og tendenser*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jensen, T., & Bengtsen, S. (2011). Fra løsninger til nye spørgsmål. Kandidatspecialet som forskningsfelt. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift*, 6(10), 31-36.

- Karpatschof, B. (2006). Udforskning i psykologien – de kvantitative metoder. København: Akademisk Forlag.
- Matthiesen, N., & Wegener, C. (2019). The discomfort of writing in academia. In: L. Tateo (Eds.), *Educational Dilemmas: A Cultural Psychological Perspective* (pp. 112-125). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315101095-7>
- Michell, J. (2003). The quantitative imperative: positivism, naive realism and the place of qualitative methods in psychology. *Theory & Psychology, 13*(1), 5-31. <https://doi.org/10.1177/0959354303013001758>
- Muthukrishna, M., & Henrich, J. (2019). A problem in theory. *Nature Human Behaviour, 3*, 221-229.
- Nordentoft, H., Jensen, T., & Bengtsen, S. (2020). ”Vi er rigtig meget ens”: Peer-dynamik i samarbejdet mellem specialeskrivende par. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift, 16*(28), 107-123. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0522-1>
- Riley, S., Brooks, J., Goodman, S., Cahill, S., Branney, P., Treharne, G., & Sullivan, C. (2019). Celebrations amongst challenges: Considering the past, present and future of the qualitative methods in psychology section of the british psychology society. *Qualitative Research in Psychology, 16*(3), 464-482. <https://doi.org/10.1080/14780887.2019.1605275>
- Roberts, L.D., & Castell, E. (2016). ”Having to shift everything we’ve learned to the side”: expanding research methods taught in psychology to incorporate qualitative methods. *Front. Psychol., 7*, 688. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00688>
- Rubin, J.D., Bell, S., & McClelland, S.I. (2018). Graduate education in qualitative methods in U.S. psychology: current trends and recommendations for the future. *Qualitative Research in Psychology, 15*, 1, 29-50. <https://doi.org/10.1080/14780887.2017.1392668>
- Schäfer, T. & Schwarz M.A. (2019). The Meaningfulness of Effect Sizes in Psychological Research: Differences Between Sub-Disciplines and the Impact of Potential Biases. *Front. Psychol. 10*:813. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00813>
- Shuyo, N. (2010). Language detection library for java, 2010. URL <http://code.google.com/p/language-detection>.
- Stam H.J. (2010). Theoretical Communities and Theory & Psychology: A Decade Review. *Theory & Psychology: 20* (6):723-731. doi:10.1177/0959354310391871
- Teo, T. (2005). *The Critique of Psychology: From Kant to Postcolonial Theory*. New York: Springer.
- Thøgersen, J., & Dybdal, A. (2020). Studerendes forventninger til specialevejledning og specialevejledere – en surveyundersøgelse. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift, 16*(28), 182-209.
- Valsiner, J. (2012). A guided science: History of psychology in the mirror of its making. New Brunswick: Transaction Publishers. <https://doi.org/10.1177/1354067X19872358>
- Valsiner, J. (2019). Culture & Psychology: 25 constructive years. *Culture & Psychology, 25*(4), 429-469.
- Wang, J., Shen, X., Sun, Y., & Qu, A. (2016). Classification With Unstructured Predictors and an Application to Sentiment Analysis. *Journal of the American Statistical Association, 111*(515), 1242.
- Whitehead P.M. (2019) Medicalization. In: Existential Health Psychology. Palgrave Pivot, Cham. https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1007/978-3-030-21355-8_5
<http://statistik.sdu.dk/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=wb%5Cstatistisk%20%C3%A5rbog.qvw&host=QVS%40adm-qvia0b&anonymous=true>
<https://us.ku.dk/studiestatistik/studiestatistikker/karakter/>
<https://ruc.dk/dokumenter-regler-og-noegletal>
<https://medarbejdere.au.dk/administration/studieadministration/gennemsigthed/eksamen/karaktergennemsnit/>